

Helgeåns vattenråd
c/o Sven Fajersson
Hushållningssällskapet
Box 9084
291 02 Kristianstad

2013-04-25
Nedre Helge å bevattningsuttag

Följebrev till samrådsunderlag

11 fastighetsägare invid Helge å i Kristianstads kommun avser att var för sig ansöka om tillstånd till bevattningsuttag ur Helge ås huvudfåra och/eller ur Graften hos Mark- och miljödomstolen.

Innan ansökan ges in till Mark- och miljödomstolen har sökandena en skyldighet enligt 6 kap 4 § miljöbalken att samråda med länsstyrelsen, miljöförvaltningen samt de enskilda som kan antas bli särskilt berörda. Samråd har hållits med länsstyrelsen 6 februari 2013. Det fortsatta samrådet sker dels genom särskilt brevutskick med samrådsunderlag till de enskilt berörda som har identifierats och dels genom kungörelse i dagspressen (Kristianstadsbladet). De som anser sig berörda har möjlighet att inom ramen för detta samråd lämna synpunkter och erinringar. Synpunkter och erinringar ska då skriftligen lämnas till sökandenas ombud, advokat Magnus Berg vid Nordic Law, adress enligt nedan, senast 27 maj.

Nordic Law
Att. Magnus Berg
Skeppsbron 11
211 20 Malmö

alternativt

mb@nordiclaw.se

Ytterligare information och samrådsunderlag kan erhållas från sökandenas tekniska biträde Olof Persson, Sweco, e-mail olof.persson@sweco.se, tel. 0768-34 81 91, eller sökandenas juridiska ombud Magnus Berg, e-mail enligt ovan, tel. 0706-81 25 45.

Med vänliga hälsningar

Olof Persson

SAMRÅDSUNDERLAG

UPPDRA Nedre Helge å bevakningsuttag	UPPDRALEDARE Olof Persson	DATUM 2013-04-25
UPPDRASSNUMMER 1220081000	UPPRÄTTAD AV Olof Persson	

Bakgrund

11 fastighetsägare invid Helge å i Kristianstads kommun avser att var för sig ansöka om tillstånd till bevakningsuttag ur Helge ås huvudfåra och/eller ur Graften hos Mark- och miljödomstolen. Med Graften åsyftas i föreliggande dokument Helge ås ursprungliga sträckning från Åhus Hamn och in till dess förgrening från Helge ås nuvarande huvudfåra. Bevakningsuttagens placering framgår av Figur 1 och sökande och fastighetsförhållande för uttagspunkterna framgår av Tabell 1.

Fastighetsägarna har bildat en ekonomisk förening, Nedre Helge å vattenförening, och på uppdrag av föreningen har Sweco upprättat en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) för uttagens samlade påverkan på enskilda och allmänna intressen samt tekniska beskrivningar för respektive ansökan. Föreliggande samrådsunderlag sammanfattar dessa dokument.

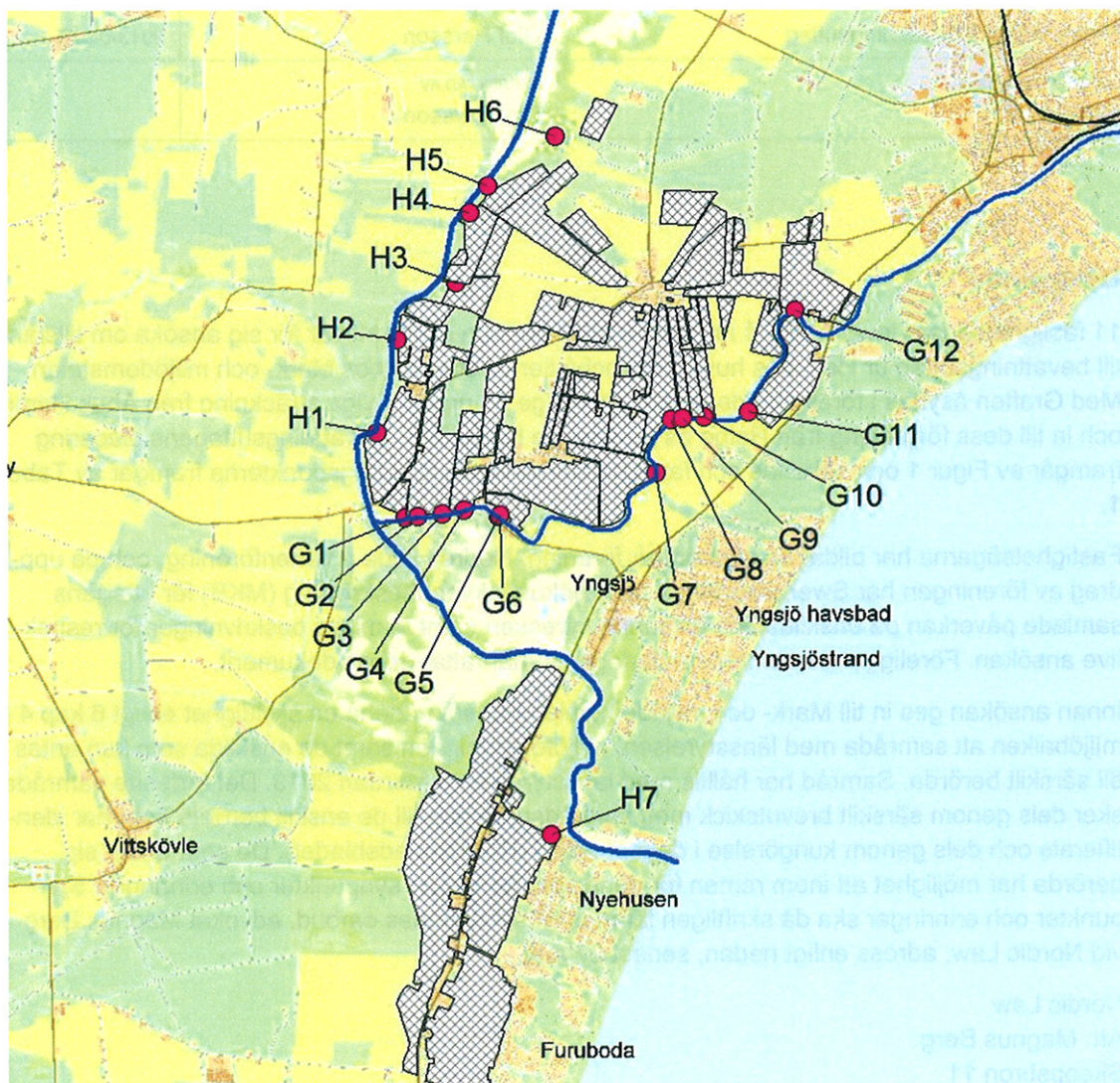
Innan ansökan ges in till Mark- och miljödomstolen har sökandena en skyldighet enligt 6 kap 4 § miljöbalken att samråda med länsstyrelsen, miljöförvaltningen samt de enskilda som kan antas bli särskilt berörda. Samråd har hållits med länsstyrelsen 6 februari 2013. Det fortsatta samrådet sker dels genom särskilt brevutskick med samrådsunderlag till de enskilt berörda som har identifierats och dels genom kungörelse i dagspressen (Kristianstadsbladet). De som anser sig berörda har möjlighet att inom ramen för detta samråd lämna synpunkter och erinringar. Synpunkter och erinringar ska då skriftligen lämnas till sökandenas ombud, advokat Magnus Berg vid Nordic Law, adress enligt nedan, senast 27 maj.

Nordic Law
Att. Magnus Berg
Skeppsbron 11
211 20 Malmö

alternativt

mb@nordiclaw.se

Ytterligare information och samrådsunderlag kan erhållas från sökandenas tekniska biträde Olof Persson, Sweco, e-mail olof.persson@sweco.se, tel. 0768-34 81 91, eller sökandenas juridiska ombud Magnus Berg, e-mail mb@nordiclaw.se, tel. 0706-81 25 45.

Figur 1 Uttagspunkter och bevattnade arealer som ingår i föreliggande MKB

Tabell 1 Sökande samt fastighetsförhållande och läge för uttagspunkterna

Sökande	Uttagsfastighet	Vattendrag	Uttagspunkt	Koordinater SWEREF 99 13 30	
				X	Y
Bröderna Svensson	Ripa 12:4	Helge å	H3	6 198 903	193 809
Mats Jansson	Yngsjö 316:5	Helge å	H7	6 193 176	194 970
Bröderna Engström	Härnestad 41:2	Helge å	H1	6 197 317	193 036
	Härnestad 13:3	Helge å	H2	6 198 284	193 218
	Härnestad 1:3*	Graften	G2	6 196 455	193 487
	Härnestad 1:3*	Graften	G3	6 196 493	193 743
	Härnestad 13:3	Graften	G7	6 196 987	195 944
Bengt Persson	Ripa 23:10	Helge å	H5	6 199 908	194 105
	Ripa 23:10	Graften	G10	6 197 581	196 433
Birgitta Duell	Ripa 42:1	Helge å	H4	6 199 631	193 930
	Ripa 42:1	Graften	G9	6 197 576	196 224
Linnea Berggren	Härnestad 9:12**	Graften	G8	6 197 540	196 096
Maurd Jönsson	Yngsjö 1:167	Graften	G11	6 197 657	196 897
Ulf Börjesson	Härnestad 1:3*	Graften	G1	6 196 430	193 363
	Härnestad 1:3*	Graften	G4	6 196 543	193 960
	Härnestad 44:1***	Graften	G5	6 196 475	194 316
	Härnestad 44:1***	Graften	G6	6 196 493	194 343
	Härnestad 9:12**	Graften	G8	6 197 540	196 096
Harald Schrewelius	Härnestad 44:1***	Graften	G6	6 196 493	194 343
Jörgen Persson	Åhus 57:5	Graften	G12	6 198 720	197 340
Kerstin Thuresson	Ripa 44:1	Helge å	H6	6 200 460	194 787

* Uttagsfastigheten Härnestad 1:3 ägs av Kristianstads kommun, och omfattar en smalt stråk längs ån. Den brukade jordbruksfastigheterna tar vid cirka 10 m från ån.

** Delar av Ulf Börjessons fastighet Härnestad 43:1 bevattnas från uttagspunkt G8 belägen på Härnestad 9:12 som ägs av Linnea Berggren

*** Uttagspunkterna G5 och G6 är belägna på fastigheten Härnestad 44:1 som ägs av Harald Schrewelius. Pumpen i uttagspunkten G6 ägs gemensamt av Ulf Börjesson och Harald Schrewelius. Pumpen i uttagspunkten G5 ägs av Ulf Börjesson.

Bevattnings av åkermark och bevattningsuttag ur Helge å har pågått under lång tid i det aktuella området. De aktuella lantbruken har bedrivit bevattningsuttag i mer än 60 år och i cirka 40 år under nuvarande former med bevattningsmaskiner och i nuvarande omfattning.

2008-11-06 beslutade länsstyrelsen att anta *Riktlinjer för vattenuttag för bevattningsuttag m.m. i Skåne län. Riktlinjer för bevattningsuttag m.m. i Skåne län* samt därtill hörande PM *Bakgrund till och tillämpning av riktlinjerna för vattenuttag för bevattningsuttag m.m. i Skåne län* är framtagna i syfte att beskriva hur länsstyrelsen ser på hur miljöbalken ska tillämpas i bevattningsfrågor, vilka vattendrag som är särskilt känsliga samt vilken minsta vattenföring som krävs för att vatten ska kunna tas utan tillstånd.

De skånska vattendragen delas in i två kategorier, A och B. Kategori A-vattendrag har pekats ut av länsstyrelsen och omfattar de vattendrag som är utpekade inom miljö kvalitetsmålet "Levande sjöar och vattendrag" (nationellt särskilt värdefullt, nationellt värdefullt, regionalt särskilt

värdefullt samt regionalt värdefullt). Den aktuella sträckan av Helge å har pekats ut som nationellt särskilt värdefull. Trots detta har länsstyrelsen valt att exkludera de nedre delarna av Helge å, där den berörda delen av Helge å ingår, från kategori A-klassningen i ovan nämnda bevattningsriktlinjer.

I de fall bevattningsbehov föreligger för jordbruket rekommenderar länsstyrelsen i dokumentet *Riktlinjer för vattenuttag för bevattning m.m. i Skåne län* att tillstånd för vattenuttaget söks hos mark- och miljödomstolen.

Områdesbeskrivning

Helge ås avrinningsområde är cirka 4 725 km². Helge å har sina källor i ett antal mindre sjöar i södra Småland, och mynnar i Hanöbukten söder om Åhus på Skånes östkust. Årsmedelvattenföringen är cirka 50 m³/s med stora naturliga variationer i vattenföring över året.

Helge ås avrinningsområde består av 55% skogsmark, 15% åkermark, 7% betesmark, 5% vattenyta och 19% övrig mark (Statistiska centralbyrån, 2005). Skogsmarkerna är koncentrerade till avrinningsområdets norra del. Slättlandskapet i söder, där de i föreliggande ansökningar aktuella vattenuttagen sker, består huvudsakligen av jordbruksmark.

Helge å påverkas av läckage från omgivande marker samt utsläpp från kommunala och industriella reningsverk. Salthalten i åns nedre delar och i Graften kan variera som en följd av att bräckt östersjövatten tränger upp i ån vid höga havsvattenstånd. Saltvatteninträngning har detekterats så långt upp i åsystemet som södra Hammarsjön.

De aktuella sträckorna av Helge å och Graften har i dagsläget båda två god kemisk status men måttlig ekologisk status. För Helge å har det bedömts som rimligt att uppnå god ekologisk status år 2021, medan det för Graften har bedömts krävas till år 2027 för att uppnå god ekologisk status. Bedömningen av vattenförekomsternas ekologiska status baseras på den biologiska kvalitetsfaktorn fisk (VISS, 2011).

Halterna av både fosfor och kväve är höga eller mycket höga i de jordbruksintensiva delarna av ån. Dock råder en minskande trend för transport av kväve och fosfor till havet från Helge å under de senaste decennierna (1982-2009) (ALcontrol, 2010).

I bevattningsuttagens direkta närområde sker inga flödesmätningar som kan användas för att direkt bestämma vattenföringen i de aktuella delarna av Helge å och Graften. Däremot ingår Helge å i SMHI:s nationella hydrologiska modell S-HYPE. Datakvaliteten i Helge ås huvudfåra bedöms vara relativt hög då flödesmätningstationer för kalibrering finns tillgängliga vid Torsebro Kvarn (stationsnummer 2191, 10 km norr om Kristianstad), Nymölla (stationsnummer 2256, belägen i biflödet Vramsån) och Köpinge (stationsnummer 1697, belägen i biflödet Vramsån).

Baserat på SMHI:s S-HYPE-modell har vattenföringsdata för åren 1990 till 2011 utnyttjats för att beräkna karakteristisk vattenföring för det aktuella området. Baserat på dessa data är medel-lågvattenföringen (MLQ) cirka 14 m³/s och lägsta lågvattenföring (LLQ) cirka 7 m³/s. Medel för respektive års medelvattenföring (1990-2010) under bevattningsperioden (april-oktober) är cirka 35 m³/s.

Helge å delar upp sig i två grenar innan vattendraget når havet, Helge ås huvudfåra samt Graften (Figur 1). Exakt hur mycket vatten som rinner ut via huvudfåran och via Graften är svårt att uppskatta. Ingen uppskattning av detta förhållande har gjorts av SMHI i S-HYPE-modellen. Det faktiska förhållandet beror till stor del på vad som sker längs dessa åsträckor. Om vatten tas ut från Graften, till exempel genom föreliggande bevattningsuttag, kommer denna verksamhet att leda till en ökad tillrinning av vatten från åns huvudfåra till Graften.

Vattennivåerna i det aktuella området beror av vattenföringen i ån såväl som av vattennivån i havet. Åbotten ligger under havsnivån långt upp i systemet. Helge ås huvudfåra mättes in 2008 genom ekolodning (Tyréns, 2008). Mätningarna visar att bottenivåerna längs den aktuella sträckan av Helge å generellt ligger på mellan -3 och -4 m (RH2000). Åbotten i Graften har mätts in inom ramen för arbetet med föreliggande ansökningar. Mätningarna visar att bottenivån i Graften generellt ligger på mellan -1 och -2 m (RH2000). Detta innebär att den faktiska vattenföringen periodvis kan vara låg trots att vattennivåerna i ån är höga.

Beskrivning av verksamheten

Bevattningsperioden sträcker sig från april till oktober. Bevattningsbehovet grundar sig i huvudsak på vilka arealer och vilka grödor som odlas vid respektive lantbruk. Baserat på enkätsvar från de i ansökan ingående lantbruken, i sin tur baserade på de senaste 40 årens bevattning i området, har det totala bevattningsbehovet under ett år då bevattningsbehovet bedömts som maximalt beräknats till cirka 1 360 000 m³, varav cirka 740 000 m³ tas ur Graften och resterande cirka 620 000 m³ tas ur Helge ås huvudfåra. I miljökonsekvensbeskrivningen är det detta uttags konsekvenser som bedöms. Med avseende på negativ påverkan på enskilda och allmänna intressen anses detta scenariot utgöra *worst case*, då maximalt bevattningsbehov sammanfaller med för ån låg vattenföring. Under ett år med normalt vattenbehov är vattenuttagen ur ån mindre, cirka 910 000 m³, varav cirka 490 000 m³ tas ur Graften och cirka 420 000 m³ tas ur Helge ås huvudfåra, och vattenföringen i ån större.

Sökandena yrkar på rätt till uttag under 30 år.

Bortledande av vatten från ån sker antingen via eldrivna eller traktordrivna pumpar.

Det maximala momentana uttaget ur Graften respektive Helge å har uppskattats för ett *worst case* som innebär att alla lantbruk i föreliggande ansökningar kör sina bevattningsanläggningar med full kapacitet samtidigt. Baserat på dessa förutsättningar beräknas det totala maximala momentana uttaget under ett dygn till cirka 32 000 m³. Av dessa tas cirka 18 500 m³ ur Graften och resterande 13 500 m³ ur Helge ås huvudfåra.

Nollalternativ och alternativutredningar

I en miljökonsekvensbeskrivning ska ett föreslaget projekt jämföras med ett så kallat nollalternativ. Nollalternativet beskriver den framtida utvecklingen om projektet inte genomförs. I föreliggande fall är de naturliga förutsättningarna sådana att det inte går att bedriva jordbruk i dagens skala utan säkrad tillgång till vatten för bevattning. Nollalternativet, det vill säga att upphöra med bevattningsuttag, bedöms således innebära en gradvis avveckling av merparten

av jordbruket i området. För att bedriva ett ekonomiskt hållbart jordbruk är möjligheten till bevattning och säker tillgång till vatten en förutsättning.

I en miljökonsekvensbeskrivning ska även alternativa lokaliseringar för verksamheten redovisas. I föreliggande fall anses uttagens lägen, av rådighetsskäl och av praktiska skäl, låsta till respektive lantbruksfastighet. Alternativa placeringar av uttagspunkternas lägen inom det aktuella området bedöms inte innebära någon förändring vad gäller miljökonsekvenser. Med denna motivering redovisas således inte några alternativa lokaliseringar för bevattningsuttagen i föreliggande miljökonsekvensbeskrivning.

I en miljökonsekvensbeskrivning ska även alternativa lösningar för verksamheten redovisas. Tänkbara alternativa lösningar för de ingående lantbruken skulle kunna vara att utreda möjligheten till grundvattenuttag. Förutsatt att de naturliga förutsättningarna finns för att försörja bevattningsbehovet via grundvatten, skulle denna lösning innebära stora investeringskostnader för lantbruken i form av bland annat brunnsboringar och pumpar. I det aktuella området sker stora grundvattenuttag, kommunala vattenuttag såväl som vattenuttag för bevattningsändamål. Dessa uttag har ökat under senare år. Grundvattenuttag bedöms inte som ett rimligt alternativ till uttag ur Helge å, främst av ekonomiska skäl men även ur miljö- och resurshänseende. Vidare bedöms inte behov av att vidare utreda grundvattenalternativet föreligga, då genomförda utredningar om vattenuttag ur Helge å visar på små miljökonsekvenser (se nedan). Ytvattnets höga näringsinnehåll innebär att detta vatten är mer lämpat för bevattning än grundvatten, och genom att återföra denna näring till åkrarna minskar behovet av konstgödsling i området.

Miljökonsekvenser

Sammanfattningsvis bedöms de sökta vattenuttagen inte innebära någon risk för påverkan av betydelse avseende livsvillkoren för växt- och djurliv.

Påverkan på områdesskydd

Ett antal områdesskydd föreligger i eller i närheten av det aktuella uttagsområdet. Nedan presenteras en samlad bedömning av bevattningsuttagens påverkan på skyddsvärdena samt huruvida de olika typerna av områdesskydd bedöms ha någon inverkan på uttagsmöjligheterna.

Avseende *Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet* är fortsatta bevattningsuttag att betrakta som positivt, då bevattningen möjliggör och är en förutsättning för ett stabilt jordbruk i regionen. Kristianstads kommun har också slagit fast i sin översiktsplan att den areella näringen är en viktig del av kommunens arbetsliv och identitet och möjligheterna att bedriva rationell jordbruksverksamhet ska enligt översiktsplanen värnas.

Avseende *Riksintresse för kulturmiljön*, vilket avser stadsmiljön i Åhus, bedöms bevattningsverksamheten inte utgöra något hot då verksamheten bedrivs utanför den stadsmiljö som skyddet avser bevara. Inte heller de områden som ingår i *Kulturmiljöprogrammet för Skåne* hotas, då även dessa avser stadsmiljöer.

Liksom de flesta större vattendrag skyddas Helge å enligt Länsstyrelsens program *Strandskydd Skåne* enligt 7 kap 14 och 15 §§ miljöbalken, med syfte att säkra det allemansrättsliga tillträdet till åns närområde samt goda livsvillkor för djur- och växtliv. Miljöbalken fastställer dock uttryck-

ligen att förbuden i 15 § inte gäller byggnader, anläggningar, anordningar eller åtgärder som behövs för jordbruket och de för sin funktion måste finnas eller vidtas inom strandskyddsområdet. Då bevattningsverksamheten uppfyller dessa krav råder därför ingen konflikt mellan den ansökta verksamheten och strandskyddet.

Ett antal Natura 2000-områden och naturreservat föreligger i närheten av det aktuella uttagsområdet. I de fall Natura 2000-områden avser fågelskydd, vilket är fallet kring Yngsjön och Egeside sjö samt vid Vramsåns mynning, pekar bevarandeplanerna ut inskränkningar i nuvarande hävd i form av betning och slåtter, samt ökad jakt och friluftsliv, som de största hoten för områdets särprägel. Även vattenkvaliteten tas upp som en möjlig riskfaktor. Bevattningsverksamheten bedöms inte att ha någon negativ inverkan på dessa skyddsvärden. Tvärtom är det lantbrukets nyttjande av dessa marker som upprätthåller den hävd som i bevarandeplanerna pekas ut som en förutsättning för områdets bevarande. En korrekt avvägd bevattning kan dessutom minska näringsläckaget från jordbruksmarker och förbättra vattenkvaliteten (Greppa Näringen, 2006).

I de fall Natura 2000-skyddet avser naturtyper med inslag av sanddyner bedöms bevattningsverksamheten inte ha någon inverkan.

Genom att Helge å i det aktuella området omfattas av skydd enligt *RAMSAR* har vikten av områdets säsongsbetonade översvämningar och våtmarkskaraktär fastslagits. I bevarandeplanerna för flera av de Natura 2000-områden som förekommer i anslutning till Helge å understryks också vikten av att ån tillåts svämma över, samt att de rådande hydrologiska förhållandena inte förändras. Bevattningsverksamheten kommer inte att påverka åns möjlighet att svämma över, då vatten i huvudsak tas under torra perioder.

Nollalternativet, som innebär en gradvis avveckling av det bevattningsberoende jordbruket i området, riskerar att resultera i att den hävd som upprätthåller de öppna gräsmarkerna längs ån försvinner, med risk för påföljande igenväxning. Då flera av skyddsvärdena är beroende av den öppna landskapskaraktären innebär detta en utarmning av skyddsvärdena. Vid en avveckling av jordbruket kan en positiv lokal effekt på vattenkvaliteten på sikt förväntas lokalt, främst genom en sänkning av de höga näringshalterna i åvattnet. Med beaktande av miljönyttan av att kunna tillhandahålla lokalproducerade jordbruksprodukter anses dock en avveckling av jordbruket inte vara en önskvärd utveckling. Detta har fastslagits i Kristianstads kommuns översiktsplan såväl som av länsstyrelsen i *Skånska åtgärder för miljömålen – Regionalt åtgärdsprogram för miljö kvalitetsmålen 2012–2016* där man fastslår att produktiv jordbruksmark är en värdefull resurs för livsmedels- och energiproduktion som ska värnas.

Påverkan på rekreation och friluftsliv

Vattenuttag för bevattning har pågått under lång tid i det aktuella området och fortsatta vattenuttag bedöms inte förändra de förutsättningar för rekreation och friluftsliv som råder.

Nollalternativet innebär en gradvis avveckling av det bevattningsberoende jordbruket i området. Detta riskerar att medföra en negativ påverkan på rekreation och friluftsliv genom att den hävd som håller gräsmarkerna längs ån öppna upphör, med risk för påföljande igenväxning.

Påverkan på vattenkvalitet

Den sökta verksamheten bidrar inte direkt till några föroreningsutsläpp till Helge å eller Graften. En viss indirekt effekt är tänkbar genom att bevattning med alltför stora vattenmängder, överstigande markens vattenhållande förmåga, bidrar till ökat näringsläckage från åkermarken. Väl avvägd bevattning förbättrar dock växtnäringsutnyttjandet och reducerar därmed näringsläckaget (Greppa Näringen, 2006). Det finns således ekonomiska såväl som miljömässiga skäl att undvika onödig bevattning. Då sökandena har lång erfarenhet av det vattenbehov som råder i området bedöms risken för överbevattning som liten.

Eventuell negativ påverkan på vattenkvaliteten skulle kunna ske genom oljespill eller andra läckage vid hantering av pumpar, framförallt i de fall traktordrivna pumpar utnyttjas. Med tanke på de naturvärden som finns i det aktuella området är det av stor vikt att beredskap finns för att omhänderta ett eventuellt läckage.

Nollalternativet till bevattningsverksamheten, som innebär en gradvis avveckling av det bevattningsberoende jordbruket i området, skulle innebära att det jordbruksrelaterade näringsläckaget till ån på sikt minskar. Detta skulle vara positivt för vattenkvaliteten i ån med avseende på övergödningen, men samtidigt innebära att jordbruket i området skulle upphöra och att livsmedelsproduktionen måste flyttas till ett annat område med motsvarande konsekvenser där.

Påverkan på vattenkvantitet

I föreliggande bedömning av den sökta verksamhetens påverkan på vattenkvantiteten i Helge å och Graften åsyftas det yrkade bevattningsbehovets påverkan på en lågvattenföringssituation i ån. Det bör poängteras att då denna situation uppstår sammanfaller stort bevattningsbehov med låg vattenföring i Helge å. Med avseende på eventuell negativ påverkan på enskilda och allmänna intressen anses detta scenario utgöra *worst case*. I normalfallet är vattenuttagen ur ån mindre och vattenföringen i Helge å större.

Vattenbalansen för hela bevattningssäsongen har beräknats genom att ställa det totala vattenbehovet under ett torrår i relation till vattenmängden i Helge å och Graften under motsvarande period. Den totala mängden vatten i Helge å uppskattas konservativt genom att förutsätta konstant medellågvattenföring (MLQ) under hela bevattningssäsongen. Enligt dessa konservativa beräkningsgrunder utgör det totala vattenbehovet cirka 0,5% av det i ån tillgängliga vattnet under perioden. Om man istället uppskattar den totala mängden vatten i Helge å under bevattningssäsongen enligt SMHI:s beräkningar med S-HYPE-modellen för det torraste året under perioden 1990-2011 utgör det totala vattenbehovet cirka 0,3% av det i ån tillgängliga vattnet under perioden.

Det momentana uttaget ur ån är av stor vikt då konsekvenserna av bevattningsuttagen ska bedömas. Det maximala momentana uttaget ur Helge å och Graften har uppskattats för ett *worst case*, som innebär att alla lantbruk i de föreliggande ansökningarna kör sina bevattningsanläggningar med full kapacitet samtidigt. Baserat på detta konservativa antagande är det maximala momentana uttaget ur ån cirka 32 000 m³/dygn.

Situationen att alla i ansökan ingående lantbrukare bevattnar samtidigt och med full kapacitet, *worst case* vad gäller momentant uttag ur Helge å, skulle således innebära att cirka 2,5% av

åns medellågvattenföring (MLQ) tas ut ur ån momentant. Motsvarande siffra för uttag i samband med lägsta lågvattenföring (LLQ) är cirka 5%.

Beräkningar har genomförts, med syftet att illustrera vilken påverkan på åns vattennivåer ovan beskrivna uttagssituationer ger upphov till. Beräkningarna visar att det för huvudfåran rör sig om påverkan på vattennivån som understiger 1 cm. För Graften kan en påverkan på 1-4 cm förväntas.

Åns bottenivåer i det aktuella området är lågt belägna; mätningar visar att bottenivåerna längs den aktuella sträckan av Helge ås huvudfåra generellt ligger på mellan -3 och -4 m (RH2000). Motsvarande nivåer för Graften ligger generellt mellan -1 och -2 m (RH2000). Detta förhållande innebär att åns vattennivåer i det aktuella området styrs av vattenföring såväl som av vattennivå i havet.

Den tillgängliga vattenvolymen i Helge ås huvudfåra är, ställd i relation till de vattenbehov som råder för de sökande, mycket stor. Ur hydrologisk synvinkel utgör Graften den potentiella konflikten mellan tillgängliga vattenvolymer och bevattningsuttag. Det är oklart hur stor del av det vatten som rinner i huvudfåran som rinner ut i Hanöbukten via huvudfåran och via Graften. Detta faktum försvårar en direkt hydrologisk jämförelse. Andelen av det i huvudfåran tillgängliga vattnet som rinner ut i havet via Graften bedöms till stor del bero på de aktiviteter som sker längs Graften. Ett uttag av vatten ur Graften kommer att leda till en större tillrinning från Helge ås huvudfåra, som en följd av att vattennivån längs Graften är direkt sammankopplad med vattennivån i Helge ås huvudfåra och havet. Med andra ord, det vatten som finns tillgängligt i Graften är detsamma som den tillgängliga vattenvolymen i Helge ås huvudfåra.

Teoretiskt skulle vattenuttagen kunna leda till att saltvatten från havet rinner in i ån. Så sker naturligt i Graften såväl som i Helge ås huvudfåra, vid situationer med högt vattenstånd i havet och låg vattenföring i ån. Förhöjda saltvattenhalter som en följd av havsvatteninträngning i åsystemet har registrerats så långt upp i systemet som södra Hammarsjön. Vid situationer då saltvatteninträngning råder vid en uttagspunkt avbryts vattenuttag för bevattningsändamål, då saltvatten riskerar att skada grödorna som bevattnas.

Frågan om huruvida bevattningsuttag kan öka saltvatteninträngningen i åsystemet har tidigare utretts av SMHI inom ramen för arbetet med ansökan om tillstånd till det så kallade Everödsprojektet. Av SMHI:s yttrande i det ärendet framgår att det då sökta vattenuttaget (maximalt cirka 28 500 m³/dygn, alltså i samma storleksordning som de nu yrkade 32 000 m³/s) inte bedöms medföra någon praktisk påverkan på åns hydrologiska situation.

Påverkan på vattenbiotoper

De sökta vattenuttagen bedöms inte innebära någon betydande påverkan avseende livsvillkoren för det vattenlevande växt- och djurlivet. Ovan presenteras den påverkan som förväntas på åns vattennivåer som en följd av bevattningsuttagen. Dessa är i storleksordningen mindre än 1 cm för huvudfåran och 1-4 cm för Graften. Denna effekt av vattenuttagen bedöms inte påverka åns vattenbiotoper negativt. Områdets läge, i ett flackt landskap nära mynningen till Östersjön och med bottenivåer längs den aktuella sträckan av ån på mellan -3 och -4 m (RH2000), gör dessutom att vattennivån huvudsakligen kommer att regleras av vattenståndet i

Östersjön. Som en följd av de stora tillgängliga vattenvolymerna har länsstyrelsen valt att exkludera de nedre delarna av Helge å, där den berörda delen av Helge å och Graften ingår, från kategori A-klassningen i de bevattningsriktlinjer som länsstyrelsen beslutat.

Slutsatser/värdering

I miljöbalken 3 kap 4 § stadgas att jord- och skogsbruk är av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar, endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Stadgandet ger inte jordbruket ställning av riksintresse, men det är ändå av nationell betydelse. Stadgandet ger alltså grund för att hävda jordbrukets berättigade intressen i en konkurrenssituation.

Bevattning är en förutsättning för att bedriva ett konkurrenskraftigt jordbruk. Om ansökta bevattningsuttag inte medges riskerar jordbruket och därmed viktiga kulturvärden att gå förlorade. Den sökta anläggningens främsta miljöpåverkan torde utgöras av vattenuttagens påverkan på vattenföringssituationen i Helge å. Baserat på de hydrologiska utredningar som har genomförts för området bedöms miljökonsekvenserna av vattenuttagen, som redan har pågått i området under lång tid, bli försumbara. Bevattningsuttagen bedöms således inte medföra någon risk för skada på enskilda eller allmänna intressen.

Referenser

VISS (2011): Vatteninformationssystem Sverige (<http://www.viss.lansstyrelsen.se/>).

ALcontrol (2010): *Helgeån 2009 - Kommittén för samordnad kontroll av Helgeån*. Linköping 2010-05-19.

Greppa Näringen (2006): *Bevattning och växtnäringens utnyttjande*. Författare: Peter Malm och Peter Berglund, Hushållningssällskapet Kristianstad.

Sweco Environment AB

Södra regionen

Kust och Vattendrag

Olof Persson